

**SMJERNICE ZA IZGRADNJU I UPRAVLJANJE
KNJIŽNIČNIM FONDOM**

GRADSKE KNJIŽNICE „IVAN GORAN KOVAČIĆ“

Karlovac, 2022.

Sadržaj

1. UVOD	3
2. IZGRADNJA FONDA	3
2.1. Knjižnična građa	3
2.2. Smjernice nabavne politike	3
3. NABAVNA POLITIKA GRADSKE KNJIŽNICE „IVAN GORAN KOVAČIĆ“ KARLOVAC	4
3.1. Načini nabave knjižnične građe	4
3.2. Knjižnična građa koja se nabavlja	4
3.3. Kriteriji za nabavu knjižnične građe	5
3.4. Sadržaj građe	5
3.5. Izvori informacija o građi	5
3.6. Jezici	5
4. KNJIŽNIČNE LOKACIJE I ZBIRKE	6
4.1. Zavičajna zbirka	6
4.2. Zbirka Digitalne knjižnice	6
4.3. Zbirka slovenske knjige	7
4.4. BDI zbirka	7
4.5. Zbirka audiovizualne, multimedijske i elektroničke građe	7
4.6. Zbirka zvučne knjige	7
4.7. Zelena zbirka	7
4.8. Zbirka serijskih publikacija	8
4.9. Legati	8
5. VREDNOVANJE KNJIŽNIČNOG FONDA	8
6. IZLUČIVANJE I OTPIS KNJIŽNIČNE GRAĐE	8
7. IZVORI ZA IZRADU SMJERNICA	9

1. UVOD

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu županijska je matična knjižnica čiji je osnovni zadatak unaprjeđenje i razvijanje knjižnične djelatnosti i knjižnica na svom području. Županijska narodna knjižnica nadzire i prati stručni rad narodnih i školskih knjižnica u županiji, savjetuje knjižničare, potiče ih na međusobnu suradnju, sustavno izgrađivanje zbirki, kao i na stručno usavršavanje knjižničnog osoblja.

Kako bi se osigurala sustavnost i dosljednost izgradnje knjižničnog fonda, potrebna je jasno definirana nabavna politika i smjernice za nabavu koje iz nje proizlaze. *Smjernice za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“* temelje se na zakonskim i podzakonskim aktima, stručnim dokumentima, internim aktima i misiji knjižnice.

Misija Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ je osigurati svim građanima jednaku dostupnost svim vrstama informacija, širokom spektru znanja, svjetskoj i nacionalnoj kulturnoj baštini kao osnovama za cjeloživotno učenje, neovisno o mediju i raznovrsnim oblicima kvalitetne razonode.

2. IZGRADNJA FONDA

2.1. Knjižnična građa

Knjižničnu građu narodne knjižnice, u skladu s člankom 3, Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/19, 98/19, 114/22) čini svaki jezični, slikovni i zvučni dokument u analognom ili digitalnom obliku informacijskog, umjetničkog, obrazovnog, znanstvenog ili stručnog sadržaja, proizveden u više primjeraka i namijenjen javnosti, kao i rukopisi, odnosno sva druga građa koju knjižnica posjeduje u svom fondu i stavlja na raspolaganje korisnicima.

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu, kao županijska matična knjižnica svrstava se u narodne knjižnice IV. tipa, tj. pokriva područje od 35 001 do 60 000 stanovnika (Standard za narodne knjižnice u RH, NN 103/2021). Prema *Standardu za narodne knjižnice u RH* minimalan preporučeni broj knjiga za županijsku narodnu knjižnicu je 2 sveska knjiga po stanovniku u omjerima: 55 % beletristike, 45 % stručne, znanstvene i popularno znanstvene literature, od koje najmanje 1 % čini referentna građa. U odnosu na dobnu strukturu korisnika, ukupan fond narodne knjižnice treba sadržavati najmanje 25 % knjižne građe za djecu i mlade. Prema *Standardu*, županijska narodna knjižnica IV. tipa treba nabavljati minimalno 45 naslova serijskih publikacija te 2 naslova na stranom jeziku. Knjižnica u svom fondu treba imati didaktičke igračke i društvene igre te zvučnu, vizualnu i elektroničku građu prilagođenu potrebama svih vrsta korisnika.

Županijska matična knjižnica treba imati fond od najmanje 1 knjige u analognom obliku po stanovniku županije kako bi se zadovoljile potrebe županijske knjižnične mreže.

Za korisnike s tjelesnim ili osjetilnim invaliditetom i za osobe s poteškoćama u učenju i čitanju knjižnica osigurava posebnu građu, sukladno potrebama i mogućnostima.

2.2. Smjernice nabavne politike

Prema *Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj* (NN 103/21) narodna knjižnica treba imati pisane smjernice za izgradnju i upravljanje fondom koje definiraju svrhu, kriterije, opseg i sadržaj knjižničnog fonda. Izgradnja knjižničnog fonda temelji se na stručnim načelima, načelu intelektualne slobode i prava jednakog pristupa informacijama za sve, sukladno javno objavljenim smjernicama za izgradnju i upravljanje fondom.

Prema *Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj* (NN 103/21) narodna knjižnica donosi

pisani godišnji plan nabave na temelju smjernica za izgradnju i upravljanje fondom. Takav plan treba sadržavati vrstu, količinu i planirani financijski trošak za knjižničnu građu koja će se nabavljati.

Smjernice za nabavu namijenjene su:

- knjižničarima za planiranje izgradnje ukupnog fonda i posebnih zbirki unutar njega
- zajednici koja financira kupnju knjižnične građe
- korisnicima i javnosti radi informiranja o načelima i kriterijima na kojima se temelji izgradnja fonda.

U skladu sa zadaćama koje proizlaze iz njezine misije, ali i raspoloživim financijskim mogućnostima, knjižnica teži poštivanju smjernica za nabavu. Namjera knjižnice je izgraditi fond koji će zadovoljiti potrebe svih njezinih korisnika za formalnim i neformalnim obrazovanjem, cjeloživotnim učenjem te čitanjem, radi osobnog razvoja ili razonode. Pri tome se, sukladno stručnim procjenama i korisničkim zahtjevima, nastoji osigurati zastupljenost građe na različitim medijima i u različitim formatima, u dovoljnom broju primjeraka, kao i pristup informacijskim izvorima dostupnima na daljinu.

3. NABAVNA POLITIKA GRADSKA KNJIŽNICE „IVAN GORAN KOVAČIĆ“ KARLOVAC

Nabavna politika Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac temelji se na odredbama Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, Standardu za narodne knjižnice u RH, preporukama UNESCO-va Manifesta za narodne knjižnice, Standardu za digitalne knjižnice, Pravilniku o reviziji i otpisu knjižnične građe, Pravilniku o obveznom primjerku, Kopenhaškoj deklaraciji o važnosti narodnih knjižnica u informacijskom društvu, Izjavi IFLA-e (Međunarodno udruženje knjižničarskih društava i ustanova) *Knjižnica i intelektualnih sloboda*, IFLA-inim smjericama te drugim stručnim dokumentima.

Izgradnja knjižničnog fonda dinamičan je proces koji se sastoji od stalnog priljeva nove građe u analognom ili digitalnom obliku, ali i stalnog izlučivanja i otpisa zastarjele, uništene i dotrajale građe. Fond je promjenjiv s obzirom na veličinu i vrstu građe, a pojavom novih medija knjižnični fond obogaćuje se i novim vrstama građe.

Nabavna politika nastoji slijediti zadane standarde i nabavljati građu u propisanim omjerima. Naravno, s obzirom na financijske mogućnosti Knjižnice i ponudu na tržištu, moguća su odstupanja. U skladu sa svojom nabavnom politikom, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu nabavlja građu iz svih područja, bez obzira na vjersku, političku ili drugu tematiku.

3.1. Načini nabave knjižnične građe

Načini nabave građe su:

- kupnja
- dar
- obvezni primjerak
- otkup Ministarstva kulture i medija
- vlastita izdanja.

3.2. Knjižnična građa koja se nabavlja

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ nabavlja sljedeće vrste građe:

- knjige
- periodiku (novine i časopise)
- audiovizualnu građu
- elektroničku građu (u fizičkom obliku i mrežno dostupnu)

- e-knjige
- zvučne knjige
- notnu građu
- didaktičke igračke i društvene igre.

3.3. Kriteriji za nabavu knjižnične građe

Osnovni kriteriji za nabavu knjižnične građe su:

- kriterij vrijednosti (kvalitativna obilježja samih djela)
- kriterij potražnje (prema potrebama korisnika).

Specifični kriteriji pri odabiru građe su:

- ugled autora i nakladnika
- zavičajnost
- prikladnost predmeta, stila i jezika
- novost i relevantnost teme
- dubina razrade teme
- reference u literaturi
- način obrade teme (objektivnost autora)
- opremljenost djela bibliografskim podacima
- kvaliteta prijevoda
- cijena pojedinog primjerka i raspoložive financijske mogućnosti
- fizičke karakteristike (uvez, kvaliteta materijala i sl.)
- tehnički aspekti (prikladnost formata i mogućnost korištenja u knjižnici)
- predviđanje potreba potencijalnih korisnika
- dostupnost, broj primjeraka.

3.4. Sadržaj građe

Prema sadržaju, nabavljaju se:

- književnost za djecu i odrasle
- slikovnice
- stručna literatura za djecu i odrasle
- referentna djela
- zavičajne monografije
- periodika (novine i časopisi)
- građa za razonodu i zabavu (audio i AV)
- digitalizirani sadržaji zavičajne i baštinske tematike iz različitih područja.

3.5. Izvori informacija o građi

O građi za nabavu informacije se pronalaze:

- u nakladničkim katalozima (mrežno dostupni i tiskani)
- od trgovačkih putnika
- na sajmovima knjiga
- u bibliografijama
- u recenzijama
- iz korisničkih zahtjeva.

3.6. Jezici

Knjižnica nabavlja građu prvenstveno na hrvatskom jeziku, a zatim na stranim jezicima za koje

postoji ili se predviđa interes korisnika.

S obzirom da je Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ dom Središnje knjižnice Slovenaca u Republici Hrvatskoj, velik broj građe nabavlja se na slovenskom jeziku. Građa na ostalim jezicima nabavlja se u skladu s potrebama korisnika, političkoj situaciji (migranti) i ponudi na tržištu.

4. KNJIŽNIČNE LOKACIJE I ZBIRKE

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ usmjerena je na osiguranje ravnopravnog pristupa znanju, informacijama i kulturnim sadržajima najširem krugu građana. Iz tog razloga, knjižnica svoju djelatnost provodi na više lokacija:

- u Središnjoj knjižnici
- Knjižnici za mlade
- Knjižničnoj stanici Švarča
- bibliobusu i bibliokombiju.

Služba nabave, obrade i zaštite knjižnične građe obavlja centralnu nabavu za sve ustrojbene jedinice Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“.

Knjižnični fond Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ sadrži analognu i digitalnu građu i organiziran je u zbirke.

Zbirkama se nastoji odgovoriti na obrazovne i kulturne potrebe lokalne zajednice te promicati čitanje. Uz redovnu nabavu za zbirke općeg i studijskog fonda te zbirke dječje knjige, prema uočenim potrebama i raspoloživim mogućnostima (fondu, prostoru i financijskim sredstvima), knjižnica može formirati i druge, posebne zbirke.

Iz fonda Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ kao posebne zbirke izdvojene su:

4.1. Zavičajna zbirka

Zavičajna zbirka Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ sustavno je prikupljena, obrađena i kao zasebna vrijednost organizirana kolekcija unutar knjižnice koja predstavlja građu o povijesnom razvoju materijalne i duhovne kulture Karlovca i šire regije. Zavičajna zbirka Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ prikuplja:

- publikacije objavljene na području Grada Karlovca i Karlovačke županije
- publikacije autora koji su rođeni ili su duže vrijeme djelovali na području Grada Karlovca i Karlovačke županije, bez obzira na mjesto objavljivanja
- sve što je objavljeno o Gradu Karlovcu i ostalim mjestima Karlovačke županije, o stanovništvu ili o pojedincima, bez obzira na mjesto objavljivanja
- službene publikacije lokalne samouprave.

Zavičajna zbirka objedinjuje sve vrste knjižnične građe u svim formatima i svim medijima. Za tekuću nabavu građe veliku vrijednost ima obvezni primjerak koji je propisan Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (čl. 21, NN 17/19, 98/19, 114/22).

Dar kao oblik popunjavanja zavičajnog fonda od velikog je značenja, osobito legati – ostavštine privatnih knjižnica znamenitih ljudi zavičaja.

4.2. Zbirka Digitalne knjižnice

Prema *Standardu za digitalne knjižnice* (NN 103/21) nabava građe u digitalnom obliku provodi se u skladu sa zadaćama određene vrste knjižnice i obvezama definiranim odredbama Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, pravilnika kojim se uređuje obvezni primjerak te smjernicama za izgradnju digitalnih zbirki.

Prilikom nabave građe u digitalnom obliku nužno je voditi računa o mogućnosti prihvata formata građe koja se prikuplja i pohranjuje u sustav digitalne knjižnice te o mogućnostima njezina dugoročnog korištenja i očuvanja.

Zbirke digitalizirane građe izgrađuju se prijenosom građe iz vlastitog knjižničnog fonda u digitalni oblik, a digitalne preslike mogu se i nabavljati kupnjom, zamjenom i darovanjem.

Građa za digitalizaciju odabire se u skladu s općim kriterijima za digitalizaciju građe koji se odnose na zaštitu i dostupnost knjižnične građe te posebnim kriterijima za odabir građe svake knjižnice definiranim u smjernicama za izgradnju knjižničnih zbirki.

Knjižnica nudi usluge posudbe i čitanja knjiga i u e-obliku putem platforme Zaki Book, na pametnim telefonima, tabletima i kućnim računalima. E-knjiga nabavlja se s obzirom na dostupnost naslova na tržištu i potrebama korisnika.

Digitalne zbirke Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ dio su Hrvatske digitalne knjižnice.

4.3. Zbirka slovenske knjige

Središnja knjižnica Slovenaca u RH korisnicima osigurava knjižničnu građu na slovenskom jeziku, namijenjenu pripadnicima slovenske nacionalne manjine u Hrvatskoj, ali i svim drugim korisnicima, s ciljem održavanja i daljnjeg razvoja slovenskog jezika i kulture. Pri nabavi knjižnične građe prati se aktualna izdavačka djelatnost u Republici Sloveniji. Nabavlja se građa vezana uz povijest, povijest umjetnosti i kulturnu baštinu Slovenije, kao i literatura vezana za turizam Slovenije (putopisi, turistički vodiči o kulturnim i prirodnim znamenitostima). Također, fond se popunjava i odabranim naslovima iz slovenske beletristike, kako za odrasle, tako i za djecu. Posebna pozornost posvećuje se nabavi literature vezane uz učenje slovenskog jezika: gramatike, pravopisi, rječnici, priručnici za učenje jezika.

4.4. BDI zbirka

BDI zbirka (Bibliotekarstvo-Dokumentacija-Informacija) zbirka je knjižnične građe s područja knjižničarstva, informacijskih i srodnih znanosti (muzeologija, arhivistika) namijenjena knjižničarima, studentima knjižničarstva i drugim stručnjacima s područja knjižničarstva i informacijskih znanosti, ali i svim ostalim zainteresiranim korisnicima. U okviru zbirke, sustavno se prikuplja domaća i strana stručna literatura s područja knjižničarstva i informacijskih znanosti.

4.5. Zbirka audiovizualne, multimedijske i elektroničke građe

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ nastoji slijediti razvoj suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija te pored tradicionalne tiskane građe važan dio zbirke čine i audiovizualna, multimedijska te elektronička građa. Zbirka se sastoji od audio, video i multimedijalnih sadržaja na CD-ovima i DVD-ovima. Dio zbirke čini popratni materijal uz nabavljene monografske ili serijske publikacije, dok dio zbirke predstavlja samostalnu elektroničku građu. Knjižnica nastoji nabavljati AVE građu koja ima neprolaznu umjetničku i obrazovnu vrijednost te ovisno o procjeni ukusa i interesa korisnika. Sadržaj treba biti aktualan, zanimljiv i maštovit, dobro predstavljen, vrijedan čitanja, slušanja ili gledanja te primjeren korisnicima kojima je namijenjen.

4.6. Zbirka zvučne knjige

Zbirka se nadopunjava zvučnim knjigama preuzetim od Hrvatske knjižnice za slijepe u vidu dara. U prosjeku se mjesečno preuzima i obrađuje 20 naslova zvučnih knjiga.

4.7. Zelena zbirka

Kao „zelena knjižnica“, prema svom strateškom planu, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“

posebnu pažnju posvećuje i nabavi kvalitetne literature o ekologiji, energetskej održivosti, zaštiti okoliša i srodnim temama. Građa ekološke tematike nabavlja se za središnju knjižnicu i ogranke.

4.8. Zbirka serijskih publikacija

Zbirka serijskih publikacija važan je dio knjižničnog fonda koji obuhvaća periodičke publikacije (tiskane i elektroničke časopise), novine, godišnjake, revije, službene popise, zbornike. Uvažavajući opća načela nabavne politike i potrebe korisnika prikupljaju se stručni i znanstveni časopisi, popularni časopisi, revije, opći informativni časopisi, tjednici, glasila, magazini i listovi (novine) te slobodno dostupne digitalne serijske publikacije. Fond se sustavno popunjava kupnjom, obveznim primjerkom, otkupom, darovima i zamjenom.

4.9. Legati

Posebna je vrsta dara legat, odnosno oporučno ostavljena vlastita knjižnica koju pojedinac daruje Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“. Ta se građa treba procijeniti i odlučiti što će knjižnica uvrstiti u vlastiti fond, a što u fond duplikata ili preusmjeriti drugim ustanovama. Kada su posrijedi iznimno ugledne osobe i vrijedne donacije, legati se mogu posebno obraditi i davati na korištenje kao zasebna cjelina – posebna zbirka. Poseban doprinos imaju darovane zbirke koje doprinose očuvanju dijelova kulturne baštine zavičaja, grada, lokalnoga kraja te proučavanju povijesti njihove kulture. Nekoliko osnovnih smjernica određuju neophodne uvjete ostavljanja legata knjižnici: legat treba biti u skladu s misijom i djelatnošću knjižnice, kao i u skladu s potrebama korisnika ili lokalne zajednice te knjižnica treba osigurati profesionalne uvjete čuvanja i prezentacije legata korisnicima.

Legat može posjedovati i ostavštinu u digitalnom okruženju (od elektroničkih knjiga, neobjavljenih elektroničkih zapisa i dokumenata na osobnim računalima, do informacija pohranjenih na ranijim generacijama računala, AV medija, rukopisnih dokumenata preseljenih na modernu tehnologiju) koja se pohranjuje na knjižničnom poslužitelju.

Pri samome darivanju i ostavljanju legata ustanovi potrebna je pravna i zakonska regulativa, kako bi bilo osigurano neometano korištenje i očuvanje za buduće generacije (autorska prava). Pojednosti prijenosa i uvjeti korištenja uređuju se ugovorom između darovatelja i ustanove.

5. VREDNOVANJE KNJIŽNIČNOG FONDA

Vrednovanje fonda sastavni je dio nabavne politike knjižnice jer se tako procjenjuje usklađenost postojećeg fonda sa zadaćama knjižnice i potrebama korisnika. Uočavanje nedostataka u oblikovanju općeg fonda i pojedinih zbirki služi za donošenje mjera za njihovo otklanjanje i poboljšanje nabave.

Vrednovanje fonda vrši se na temelju sadržajnih i brojčanih pokazatelja:

- usporedba pribavljenih naslova s relevantnim izvorima
- usporedba nabave s preporukama Standarda
- zadovoljstvo korisnika
- odnos broja primjeraka i potražnje
- iskoristivost (učestalost korištenja)
- analiza utrošenih sredstava i količina nabavljene građe
- aktualnost i kvaliteta sadržaja.

6. IZLUČIVANJE I OTPIS KNJIŽNIČNE GRAĐE

Obveza knjižnice je redovito pročišćivati svoj fond radi zastarjelosti građe, smanjenog interesa korisnika, viška primjeraka i slično. Građa za otpis izlučuje se i otpisuje prema postotcima i kriterijima Pravilnika o reviziji i otpisu knjižnične građe (NN 21/02).

Kriteriji za otpis su:

- uništena građa (izgubljena, otuđena i nevrćena građa)

- dotrajala građa (fizički oštećena građa)
- zastarjela građa (zastarjela za pojedina znanstvena područja, neaktualna, za kojom je smanjen interes korisnika).

Popisi otpisane knjižnične građe koja je zastarjela dostavljaju se na uvid nadležnoj Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Otpisana građa, za koju ne postoji pisani zahtjev Nacionalne i sveučilišne knjižnice, može se darovati ili prodati.

Otpisom se oslobađa prostor za novu građu i održava ukupna kvaliteta zbirke.

7. IZVORI ZA IZRADU SMJERNICA

- Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/19, NN 98/19, NN 114/22)
- Standard za narodne knjižnice u RH (NN 103/21)
- Standard za digitalne knjižnice (NN 103/21)
- Pravilnik o obveznom primjerku (NN 66/20)
- Pravilnik o reviziji i otpisu knjižnične građe (NN 21/02)
- Pravilnik o zaštiti knjižnične građe (52/05)
- Pravilnik o matičnoj djelatnosti i sustavu matičnih knjižnica u RH (NN 43/21)
- IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice
- IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za razvoj službi i usluga u narodnim knjižnicama
- IFLA-in Etički kodeks za knjižničare i druge informacijske djelatnike, 2012. (<https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/codesofethics/croatiancodeofethicsfull.pdf>)
- Strateški plan Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ 2021. – 2025. (<https://gkka.hr/wp-content/uploads/2021/09/Strateski-plan-2021.-2025.-lektoriran-s-potpisom.pdf>)

Ovim se smjericama potvrđuje da Knjižnica nabavlja građu iz svih područja, bez obzira na vjersku, političku, spolnu ili drugu tematiku. Smjernice nabavne politike preispituju se i prema potrebi ažuriraju, budući da se postavke na kojima se temelje s vremenom mijenjaju.

Smjernice za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ pripremili su djelatnici: Martina Barišić Koprenica, Kristina Čunović, Marina Kundić, Vedrana Kovač Vrana, Astrid Grobrenski-Grgurić, Anita Malkoč Bišćan.

Potvrdilo Upravno vijeće na 19. sjednici Upravnog vijeća održanoj dana 8. prosinca 2022. godine.

Predsjednica Upravnog vijeća
Marina Marinković